

Protijugoslávské rezoluce

1948 a 1949

- 1. prosinec 1918 Stát Slovinců, Chorvatů a Srbů (Stát SHS)
- 1929 SHS přejmenováno na Království Jugoslávie
- **Josip Broz „Tito“**
- do Jugoslávie se vrací v roce 1920
- od roku 1934 působí jako profesionální revolucionář, generální tajemník Svaz komunistů Jugoslávie (KSJ)
- po vypuknutí války vyhlašuje vláda neutralitu
- italským útokem na Řecko v roce 1940 se válka přesouvá na Balkán
- Hitler chce získat přístup k jugoslávským surovinám a disponovat strategickým prostorem Jugoslávie
- Hitler vyvíjí tlak, chce po Jugoslávii opuštění neutrálního postoje
- váhání ukončeno přistoupením Bulharska k Paktu tří v březnu 1941 – kompletní obklíčení vojsky Osy

Bánoviny (územní jednotky v královské Jugoslávii)

- **Pakt tří (Tripartitní pakt, Pakt tří velmocí)**
- uzavřen 27. září 1940 mezi Třetí říší, Italským královstvím a Japonským císařstvím
- Později připojení Maďarsko, Rumunsko, Slovensko, Bulharsko, Chorvatsko, Finsko
- 25. března 1941 Jugoslávie přistupuje k Paktu tří
 - obyvatelstvo se bouří, největší nepokoje v Srbsku:
 - „Raději válku, než pakt.“, „Raději hrob než otroctví.“
- 27. března převrat pod vedením generála letectva Borivoje Mirkoviće

- 6. dubna německý **útok**
 - Jugoslávie je definitivně vtažena do války
- 15. dubna porážka Jugoslávie
- Petr II. s vládou do exilu do Řecka, poté Británie
- 17. dubna 1941 podepsána bezpodmínečná kapitulace, poté okupace
- **Nezávislý stát Chorvatsko** (*Nezavisna država hrvatska* – NDH)
- **Ustaša**: chorvatské ultranacionální hnutí s fašistickým programem
- cílem rozbití jugoslávského státu
a osamostatnění Chorvatska – pronásledování Srbů

- Rezistence: dvě skupiny: *četnický odboj* a *partyzánské skupiny*
- **Četníci** :velitelem plukovník Dragoljub (Draž) Mihailović
- opozice ke komunistům, kolaboranti nacistů, fašistů a ustašovců
- **Partyzáni**: vrchním velitelem maršál Josip Broz Tito
- nerozbití Jugoslávie, idea federálního státu
- ultralevicový, ale ne nacionalistický program → přijetí širší veřejnosti
- jedině komunisté byli schopni stmelit odbojové hnutí v jednu společnou frontu
- většina partyzánů však nebyli komunisté, byli to obyčejní lidé sdružení za účelem odporu

- Povstání: začalo 7. 7. 1941
- na konci roku 1941 bylo ve zbrani 60-70 tisíc partyzánů
- komunisté v menšině, avšak ve velení
- Němci represe
- 28. září 1941 zahájili protipartyzánskou ofenzivu
- Tito utíká, do útoku přešli v létě 1942
- koncem roku 1942 měli partyzáni kolem 150 tisíc mužů a 200 tisíc vojáků kolaborantských formací, vznikla Národní osvobozenecká armáda Jugoslávie s Titem v čele
- podzim 1942 z vůdců partyzánů a inteligence vznikl AVNOJ
– *Antifašistická rada národního osvobození Jugoslávie*
- úlohy státní moci, nebyla prozatímní vládou
- odsoudili kolaboraci četníků
- Nechtěli z Jugoslávie vytvořit komunistický stát
- slíbili rovnost národů a menšin

- 1943 Londýn odvrátil od pasivního a kolaborujícího Mihailoviće
- styk s partyzány, uznal je jako legální odboj
 - Tito byl Velkou trojkou uznán za „samostatného spojeneckého vrchního velitele“
- Tito se stal „*nejsilnějším mužem na Balkáně*“
- listopad 1943 **druhá konference AVNOJ** v režii Komunistické strany Jugoslávie
- vytvořit federativní Jugoslávii složenou z šesti republik, ve kterých budou žít národy s rovnými právy – Srbové, Chorvati, Makedonci, Černohorci, Slovinci
- zvolili *Národní výbor osvobození Jugoslávie* (NKOJ), jako prozatímní vláda
 - Tito maršálem Jugoslávie a premiérem NKOJ
- odvolali exilovou vládu
- zakázali králi Petru II. návrat do země, dokud neproběhne referendum o postavení monarchie - exilová vláda prohlásila usnesení za neplatná

- Stalin popuzen, nebyl o jednání informován a údajně Titovi zakázal jmenovat prozatímní vládu
- druhá konference budoucí Socialistické federativní republiky Jugoslávie
- Roosevelt, Churchill a Stalin se v prosinci 1943 podporovat partyzány
- září 1944 k hranicím Jugoslávie s Rumunskem a Bulharskem Rudá armáda
- Tito jedná se Stalinem → dohoda o součinnosti vojsk
 - Rudá armáda pomoc při dobývání Bělehradu
 - po válce se stáhla
- 14. října dobyt Bělehrad, do konce roku 1944 dobyto Srbsko
- Květen 1945 Jugoslávská armáda do Záhřebu
- nová vláda byla vytvořena 7. března
 - předsedou a ministrem obrany jmenován Tito, důležité rezorty obsadili komunisté
- Tito vyhlašuje amnestii pro kolaboranty a reorganizuje armádu
 - přejmenována na Jugoslávskou armádu
- Jugoslávie vstupuje do poválečné éry jako federativní stát složený z šesti států: Srbska, Chorvatska, Makedonie, Černé Hory, Bosny a Hercegoviny a Slovinska

= **Socialistická federativní republika Jugoslávie**

- 29. 11. 1945 vyhlášena Federální lidová republika Jugoslávie
- nová ústava podle sovětského modelu
- komunistická strana podporu obyvatelstva
 - není potřeba pomoci sovětských armád k uchopení a udržení moci
 - podpora založena na úspěšném osvobození Jugoslávie a znechucení z předchozího královského režimu
- realizováno právo každého národa na vlastní existenci, nesnažili se nastolit ideu jediného jihoslovanského národa
 - Makedonci uznáni jako národ
 - Černohorci a muslimové v Bosně se stávají plnoprávními
- hranice federálních států podle tradičních hranic
- Mihailović zatčen, v červenci 1946 popraven

- 1947 ukotvena moc komunistů
- hlavní rozhodovací moc v rukou Tita, Edvarda Kardelje, Aleksandra Rankoviće a Milovana Djilase

Konflikt s východním blokem

- Stalin nespokojen s koncepcí Jugoslávie jako velkého státního celku,
- vznikla by země s potenciálem rovného partnerství se SSSR → Stalin však nestál o partnerství, chtěl neomezenou moc
- Stalin chtěl dále odstranit Tita jako velice vlivnou a silnou osobnost, i přesto, že plnil do písmene Stalinovy rozkazy
- záminky pro rozpoutání roztržky
 - rozmístění jugoslávských vojsk v Albánii
 - rozhovor s bulharským vůdcem Georgi Dimitrovem
 - formuloval jako reálnou možnost vznik federace Bulharska, Jugoslávie a Albánie

- Stalin zprávy považoval za pokus o narušení sovětské dominance ve východním bloku
- navrhnul jako součást intrik vytvoření společného státu z Jugoslávie a Bulharska
 - zřejmě chtěl nahradit vedení loajálními komunisty a podřídít útvar sovětské nadvládě
 - přesné důvody nejsou známy
- Svaz komunistů Jugoslávie (KSJ) v březnu 1948 návrh zamítlo
- Stalin si to vykládá jako vzpurný Titův postoj
- z jugoslávské armády a z civilního sektoru stažení sovětských poradců
- Stalin a Molotov posílají dopis s vysvětlením
 - kritizují rozpoutání atmosféry antisovětismu, šovinismu, podporu kapitalismu
 - kritizovali také kroky aplikované podle sovětského vzoru
 - označil Djilase, Rankoviće, Kidriče a Vukmanoviće-Tempa (nejbližší Titovy spolupracovníky) za pochybné marxisty -> snaha o rozdělení vedení

- Tito odmítá jejich nabídku na rezignaci
- ÚV KSJ v dubnu 1948 odmítá oficiálně sovětská obvinění
- Tito nabízí dva zkompromitované jugoslávské prominenty jako vysvětlení příčiny problému
- Stalin zostřuje obvinění, obviňuje Tita
- KSJ opět odmítá nařčení, vylučuje ze strany funkcionáře podporující sovětské stanovisko, Hebranga a Žujoviće
- exkomunikace KSJ z Informbyra
- koncem roku 1948 se snižuje objem výměny zboží mezi zeměmi
- ozbrojené incidenty na hranicích
- v červnu 1949 přerušeny ekonomické kontakty, v vypovězeny spojenecké smlouvy se státy východního bloku
- v polovině roku 1949 vedoucí členové KSJ Stalinův režim za diktaturu, která nemá nic společného s marxismem
- zahraniční politiku SSSR označili za imperialistickou
- zřízen internační tábor pro sovětské sympatizanty - Goli otok
- sovětská vojenská intervence nebyla realizována kvůli obavám z loajálního obyvatelstva a intervence západního světa

- **Zlepšení vztahů se Západem**
- Jugoslávie v tíživé ekonomické situaci a izolaci
- potřebuje navázat vztahy se Západem
 - ten vidí příležitost, jak zmenšit vliv východního bloku
- Jugoslávie získává půjčky, pomoc při potravinové krizi
- dostává výzbroj pro armádu
- Jugoslávie udržuje svou nezávislost a suverenitu
- 1953 přijat Balkánský pakt
 - dohoda o přátelství mezi Řeckem, Tureckem a Jugoslávií
 - garantovala pomoc členů NATO při napadení
- Jugoslávie do NATO nevstoupila

Zdroje:

- <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/historie-jugoslavie-i-od-vzniku-statu-do-kapitulace-1918-1941/>
- <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/historie-jugoslavie-ii-druha-svetova-valka-a-osvobozeni/>
- <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/historie-jugoslavie-iii-od-konce-valky-po-rozpad-federace/>

Severoatlantická smlouva z dubna 1949

- **Washington, D.C., 4. dubna 1949**

Smluvní strany této smlouvy znovu potvrzují svou víru v cíle a zásady Charty Spojených národů a svou touhu žít v míru se všemi národy a všemi vládami. Jsou odhodlány hájit svobodu, společné dědictví a kulturu svých národů, založenou na zásadách demokracie, svobody jednotlivce a právního řádu. Snaží se podporovat stabilitu a blahobyt národů v severoatlantické oblasti. Jsou rozhodnuty spojit své úsilí ke kolektivní obraně a k zachování míru a bezpečnosti.

- na jejíž základě vytvořena **Severoatlantická aliance – NATO** (Organizace severoatlantické smluv)
- vznik aliance, aby její členové mohli spojit své úsilí ke kolektivní obraně a k zachování míru a bezpečnosti
- Listinu podepsali ministři zahraničních věcí dvanácti zemí obou břehů Atlantiku - USA, Kanady, Belgie, Dánska, Francie, Islandu, Itálie, Lucemburska, Nizozemska, Norska, Portugalska a Británie s úmyslem vytvořit prostor pro kolektivní obranu proti možné ozbrojené agresi SSSR.

- **1955 Varšavská smlouva (Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci)**
- byl vojenský pakt evropských zemí východního bloku
- Cílem podřídil armády členských států sovětskému velení, legitimizovat pobyt sovětských vojsk na území členských států, vytvoření systému kolektivní bezpečnosti v Evropě
- vytvoření protipólu k severoatlantickému paktu

Zdroje:

- <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/severoatlanticka-smlouva-4-dubna-1949/>

Vojenská porada v Moskvě v lednu 1951 – mýtus a skutečnost

- Situace se vyhrotila po vypuknutí války v Koreji v červnu 1950
- reálné nebezpečí celosvětového konfliktu
- Vyhodnocení zkušeností z počátečního období války, především poznatek, že nebyly použity jaderné zbraně a že americká technická a technologická převaha nestačí k zajištění vítězství a vyrovnání převahy v počtu bojujících jednotek, přivedlo sovětské strategy na myšlenku využít převahy v konvenčních zbraních a připravenosti ozbrojených sil a dosáhnout v západní Evropě vítězství dříve, než USA budou schopny přisunout do Evropy dostatečné síly a rozhodujícím způsobem vychýlit rovnováhu sil ve prospěch SSSR.
- v druhé polovině roku 1950 bylo rozhodnuto o urychlení výstavby ozbrojených sil všech států sovětského bloku.

- 8. – 11. ledna 1951 v Moskvě přísně utajená schůzka, určen nový směr vývoje: socialistické státy budou zbrojit tak, aby dosáhly vojenské převahy nad Západem a mohly sáhnout ke strategii „aktivní obrany“
- každý z ministrů obrany a zástupců jednotlivých zemí podal J. V. Stalinovi zprávu o situaci v armádě a ministři obrany byli seznámeni s požadavky na počet vojsk, jejich výzbroj, úkoly zbrojní výroby a byl s nimi sepsán závazný protokol.
- O významu této schůzky svědčí i skutečnost, že byla velmi přísně utajena a dosud se nepodařilo najít žádný oficiální dokument o jejím průběhu (existoval-li vůbec). O jednáních se tak dovídáme z pozdějších vzpomínek či velmi stručných, heslovitých záznamů.

- 24. ledna 1951 vydal ministr národní obrany armádní generál JUDr. A. Čepička náměstkovi pro věci materiální div. gen. B. Laštovičkovi ústní rozkaz zpracovat celkové hodnocení možností zbrojní výroby čs. průmyslu u nejdůležitějšího zbrojního materiálu pro požadované přezbrojení armády a doplnění jejich počtů.
- v březnu zpracován Projekt plánu maximální zbrojní výroby. Jeho cílem bylo vyzbrojit čs. armádu novou vojenskou technikou vyráběnou převážně na základě sovětských licencí, a to tak, aby do konce roku 1954 byla připravena na vedení „aktivní obrany“
- Československo pomoc armádám ostatních lidově demokratických zemí, především bulharské a rumunské armádě
- dosaženo maximálním využitím kapacity existujících zbrojních závodů, jejich rozšířením, umístěním zbrojní výroby v dalších strojírenských závodech a rozsáhlou investiční výstavbou za využití materiální, technické a technologické spolupráce se SSSR. Opatření se blížila přechodu na válečné hospodářství a zásadním způsobem ovlivnila rozvoj mírové ekonomiky.
- Výstavba nových kapacit, jejich projektová příprava, strojové vybavení a zajištění surovin spolu s nároky na bytovou výstavbu a občanskou vybavenost předpokládaly v letech 1951–1953 investice v úhrnné výši 30,2 miliardy Kč.
- Na počátku 50. let minulého století také došlo k řadě politicky motivovaných procesů proti předním ekonomům, plánovačům a ředitelům podniků za údajnou sabotáž čs. ekonomiky, jejichž cílem bylo vymýtit jakýkoli náznak samostatného uvažování a připravit půdu pro hladké podřízení československé ekonomiky zájmům a potřebám vojensko-politických záměrů Sovětského svazu. Kompletně bylo také vyměněno nejvyšší velení čs. armády.

- V letech 1951 až 1953 v Československu vybudovány základy nové zbrojní výroby
- závody vyrábějící spotřební zboží převedeny na výrobu zbraní, do zbrojního průmyslu směřovala také většina investic.
- na domácím trhu chyběly základní potřeby a vybavení pro domácnosti – pračky, ledničky apod.
- výdaje na zbrojení překračovaly dvacet procent.
- Nereálné požadavky, četné změny výrobních programů, problémy se zvládnutím technologií atd. vedly k vynakládání značných finančních prostředků, k plýtvání materiálem, surovinami i pracovní silou a přivedly celé národní hospodářství do chaotického stavu
- Významnou měrou se podílely na krizi celé společnosti a byly jednou z nejdůležitějších příčin měnové reformy v roce 1953.

Zdroje:

- <http://www.vhu.cz/prisne-utajena-schuzka-pod-stalinovym-vedenim-a-jeji-dusledky-pro-cs-hospodarstvi/>

Návrh SSSR na neutralizaci Německa z března 1952

- Nedořešená německá otázka
- Problém mezi Východem a Západem.
- 10. března 1952 Sovětský Svaz dlouho připravovaná a plánovaná politická ofenziva.
- V nótě zaslané třem západním mocnostem poukazoval na nenormální situaci, která panuje v Německu sedm let po válce, a navrhoval neprodlené vypracování mírové smlouvy, na níž by se podílela také celoněmecká vláda
- Sovětská nóta naznačovala možnosti jak dospět k sjednocenému, nezávislému, demokratickému a mírumilovnému Německu v hranicích stanovených Postupimskou dohodou, a slibovala stažení okupačních jednotek a odstranění všech vojenských základen během jednoho roku po podepsání mírové smlouvy.

- Německý stát se měl zřeknout účasti v jakýchkoli koalicích a vojenských paktech, mohl však mít vlastní ozbrojené síly a zbrojní průmysl v rozsahu, který by mírová smlouva přesně stanovila
- Nóta propagandistická akce zaměřená na ovlivnění světového veřejného mínění a sloužící k zabrzdění procesu západoevropské integrace, nebo seriózně myšlený krok vyvolaný tradiční obavou sovětských představitelů z kapitalistického obklíčení a negativními zkušenostmi z roku 1941

- Nóta však vedle obecných formulací, které měly v německém obyvatelstvu vzbudit zdání, že jde o velkorysou podporu jejich přání po znovusjednocení, obsahovala i řadu skrytých požadavků.
- Sjednocení v úvahu pouze v případě, že nový stát bude budován podle vzoru NDR
- Události po 10. březnu – výměny čtyř sovětských a čtyř západních nót
- problematika konání svobodných voleb na celém německém území, což Západní mocnosti považovaly za nezbytné pro další jednání – a také jednání sovětských politiků s představiteli Jednotné socialistické strany Německa (SED)

- Jednání v Moskvě 1. dubna 1952, za východoněmeckou stranu zúčastnili prezident NDR Wilhelm Pieck, předseda vlády Otto Grotewohl a Walter Ulbricht, Stalin přednesl své požadavky:
- NDR měla ve velmi krátké době vybudovat armádu o 9-10 armádních sborech s celkem 30 divizemi o celkové síle 300 000 mužů, v NDR mělo vzniknout 8 vojenských okruhů. Současně se vyslovil pro zřízení branné výchovy na školách a založení polovojenských organizací. NDR nejen silné pozemní síly, ale i bombardovací letectvo a ponorkové loďstvo.
- Hranice mezi NDR a SRN prohlášeny za nebezpečné a měly být stráženy jednotkami pohraniční policie a sovětskými vojáky.
- 14. a 18. dubna porady mezi Pieckem a představiteli Sovětské kontrolní komise, přijaty konkrétní kroky týkající se východoněmeckého zbrojního průmyslu.
- V následujících měsících budování ozbrojených sil a urychlené vyzbrojování obrovské prostředky.
- NDR omezování sociálních programů, napětí ve společnosti, povstání proti režimu v červnu 1953

Zdroje:

- <http://www.vhu.cz/podle-stalina-mela-mit-armada-ndr-i-ponorky/>